

Anmeldelser

Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab 1742—1942. Samlinger til selskabets historie IV, udarbejdet af Asger Lomholt. Ejnar Munksgaard. København 1961. 199 sider, 20 × 25 cm, talrige illustrationer og bilag.

Det nu foreliggende afsluttende bind af Samlinger til Videnskabernes Selskabs Historie behandler i modsætning til de tre foregående bind kun et enkelt af Selskabets foretagender, nemlig den landmåling og kortlægning af Danmark, der i årene 1761 til 1843 foregik, og som bl. a. resulterede i fremstillingen af de berømte 24 kobberstukne kortblade over Kongeriget Danmark og Hertugdømmet Slesvig. Løsningen af denne store opgave mødte svære og mangeartede vanskeligheder, og under gennemlæsningen af værket undres man nu og da over, at det virkelig er lykkedes at overvinde disse. Foruden de videnskabelige og tekniske problemer, der var knyttet til opmålingen, udtegningen, stikningen og trykningen af kortene, stod man overfor hindringer af finansiell og politisk art, som adskillige gange truede arbejdets videreførelse. Man behøver blot at nævne begivenheder som Københavns brand 1795, bombardementet 1807 og statsbankerotten. Det tjener Videnskabernes Selskab til stor hæder, at man holdt fast og gennemførte opgaven.

Videnskabernes Selskabs kort kan med rette betegnes som Danmarks vigtigste topografiske dokument før 1850, og i ca. et århundrede var det simpelthen kortet over Danmark. Endnu i vor tid finder det anvendelse såvel i videnskabeligt arbejde som i undervisning og uddannelse. Litteraturen om dette kortværk er ret omfattende, bl. a. kan henvises til Molbechs »Videnskabernes Selskabs Historie« fra 1842, men først i de senere år har man fået fuld klarhed over dets videnskabelige, tekniske og organisatoriske grundlag, nemlig gennem N. E. Nørlunds storværk »Danmarks Kortlægning«, hvor man i bind I, 1942 finder en kort, men meget indholdsrig redegørelse, hvortil nu kan føjes den omfattende og fyldige fremlæggelse og vurdering af hele arkivmaterialet i det her omtalte IV. bind af »Samlinger til Videnskabernes Selskabs Historie«. Det må endvidere i denne sammenhæng nævnes, at det for den fremtidige brug af værket er af betydning, at Geodætisk Institut i 1956 foranstaltede en ny udgivelse af samtlige kortblade.

Arkivar Asger Lomholt har løst den meget vanskelige opgave at give en detailleret fremstilling af alle væsentlige led i det store kortlægningsarbejde med overlegen dygtighed, og for enhver mere videnskabelig betonet anvendelse af kortene vil hans arbejde i fremtiden være et uundværligt redskab.

Carlsbergfondet har bekostet udgivelsen af alle fire bind af »Samlinger til Videnskabernes Selskabs Historie«, og Bianco Lunos bogtrykkeri har æren for den bogtekniske udførelse.

Niels Nielsen.

Björn Johannesson: *The Soils of Iceland*. University Research Institute, Reykjavik 1960. 140 sider. Et kort.

Ganske vist findes der en række ældre undersøgelser af jordbundsforholdene i det islandske landskab, men disse er ikke fyldestgørende over for nutidens krav. Derfor kom den amerikanske videnskabsmand Ivar Nygard i 1951 til Island for at hjælpe til ved oprettelsen af en undersøgelse vedrørende islandske jordbundsforhold. Dette har nu resulteret i et omfattende arbejde, hvori der gives en oversigt over de vigtigste jordbundstyper i det islandske landskab.

Det er iøjnefaldende, at tørvelagene spiller en afgørende rolle i bebyggelsesbilledet, idet de regioner i sydvestlandet, vestlandet, nordlandet og nordøstlandet, hvor der findes større samlede områder af denne art, rummer de vigtigste landbrugsarealer.

Et vigtigt træk er den store udbredelse af de stenede moræner og de marine forlande. Dertil kommer så lavamarker og fjeldområder med en meget fattig vegetation eller slet ingen og med en yderst ringe udvikling af det, der med en engelsk betegnelse hedder *soil*.

Dette arbejde har ganske stor interesse, ikke blot for jordbundsforskere, men også for geografer, fordi man ikke uden en sådan oversigt vil være i stand til at foretage en virkelig tilbundsgående analyse af sammenhængen mellem naturforhold og bebyggelse i det islandske landskab.

Niels Nielsen.

○ Porto de Lisboa. *Estudo de História Económica seguido de um Catálogo Bibliográfico e Iconográfico*. Edição da Administração — Geral do Porto de Lisboa 1960. 407 sider, 26,5 × 33,5 cm.

I anledning af at det i 1960 var 500 år siden Henrik Søfareren døde, har Lisboas havneadministration ladet udarbejde et stort værk om udviklingen af portugisisk handel og søfart fra opdagelsestiden til vore dage og da med særlig hensyntagen til Lisboa havn.

Der er her tilvejebragt et overordentlig vigtigt kildemateriale for dem, der arbejder med den historiske udvikling på disse felter, og det er interessant at følge samspillet mellem Syd- og Vesteuropas samfundskultur og at bringe disse forhold i relation til den befolkningsmæssige, økonomiske og kulturelle udvikling i kolonierne. I det her foreliggende tilfælde spiller forbindelsen med Brasilien naturligvis en meget stor rolle, men også de gamle afrikanske besiddelser og de portugisiske handelscentre i Syd- og Sydøstasien samt kontakterne med Abessinien, magtkampen med Islam og en mængde andre forhold, som indirekte belyses gennem det her offentliggjorte materiale.

Værket indeholder en meget omfattende fortegnelse over skrifter, tegninger, malerier, kort samt en registrering af dokumenter fra arkiver under marinen og hæren.

Det er pragtfuldt udstyret med en smuk og vel gennemtænkt typografi